

A LOKÁLIS IDENTITÁS JELENTŐSÉGE AZ ENDOGÉN RÉGIÓFEJLESZTÉSEKBEN

PÁNCITY ADRIENN

Absztrakt

A tanulmány a lokális identitás, mint az endogén forrásokra épülő fejlesztések egyik - a szerző véleménye szerint is - meghatározó elemével, továbbá az endogén forrásokra épülő fejlesztésekkel foglalkozik. A lokális identitás koncepciója az 1960-as években esik a társadalomtudomány és a földrajztudomány vizsgálódása alá. A lokális identitás, mint endogén fejlesztési potenciál is gyakran megtalálható a szakirodalomban, melyek leginkább azt hangsúlyozzák, hogy az erős helyhez való kötődés hajtóerő lehet a vidék fejlesztésében, hiszen az erősen kifejlett lokális identitás a lakosság cselekvési hajlandóságát javíthatja. (Schmied 1987, írja Borner 2005)

A térrendezési politika hiányosságainak kiküszöbölésének lehetséges eszközei az endogén fejlesztési stratégiák, melynek előnyei az exogén stratégiákkal szemben, hogy jobban figyelembe veszik az adott régió igényeit és lehetőségeit, mivel a szereplők helyben döntenek a saját régiójuk fejlesztéséről. (Maier – Tödtling 1996, írja Borner 2005) A területi egyenlőtlenségek kiküszöbölésének egyik lehetséges eszköze a helyi gazdaságfejlesztés, amelynek beavatkozási színtere a lokális térség. „A helyi gazdaságfejlesztés a helyi gazdasági folyamatokba történő tudatos beavatkozást jelent, azzal a céllal, hogy a helyben élők számára a korábbinál kedvezőbb szituáció jöjjön létre”. (Bajmóczy 2011 13. o)

Kulcsszavak: endogén források, lokális identitás, területi egyenlőtlenségek, helyi gazdaságfejlesztés

Bevezetés

Jelen tanulmány megírásában kiemelkedő szerepet játszott a nagyvárosoktól elzárt, hátrányos helyzetű településeken élő emberek mindennapjaihoz, hagyományaihoz, közösségi életükhöz fűződő érdeklődésem. A gazdasági központoktól távolabb fekvő vidéki térségekben jelentős az elvándorlás, s meggyengültek a hagyományos helyi közösségek alapját jelentő tényezők is. Gyakran feltett kérdés, vajon a mai modern, globalizált világban jut-e elég idő egymásra, vannak-e még a közösségi összetartozást elősegítő erők, milyen erős a szolidaritás, melyek a helyi identitást meghatározó vagy gátló tényezők?

A lokális identitás fogalmával kapcsolatban nincs egységes megállapodás, hiszen ez a fogalom több tudományterületen is megjelenik, amely magyarázatot ad az egyes különbözőségekre. A lokális identitás koncepciója az 1960-as években esik a társadalomtudomány és a földrajztudomány vizsgálódása alá, és mint endogén fejlesztési potenciál is gyakran megtalálható a szakirodalomban, továbbá nagy hangsúlyt helyez a lakóhely iránti elköteleződés fontosságára, a közösségi kapcsolatok -és helyi hagyományok ápolására, megőrzésére.

Számos tanulmány szól arról, hogy az erős helyhez való kötődés hajtóerő lehet a vidék fejlesztésében, hiszen az erősen kifejlett lokális identitás a lakosság cselekvési hajlandóságát javíthatja. A helyhez való kötődés emeli az életminőség értékelését, a

felelősségérzetet, az elkötelezettség érzését a lakosokban. (Schmied 1987, írja Borner 2005) A gyakorlatban ez nagyobb aktivitást jelent, egymás segítségét, a helyi gazdaságok támogatását, közös rendezvényeket. Az erős helykötődés nemcsak a jól működő közösség szempontjából lényeges, hanem gazdasági szempontból is. Hiszen a helyhez való kötődés erőssége hajtóerő lehet a vidékfejlesztésben. (Schmied 1987, írja Borner 2005) Véleményem szerint ebből a megállapításból kiindulva, az endogén forrásokra épülő fejlesztések során érdemes megvizsgálni egy fejleszteni kívánt térségben azt is, hogy vajon milyen mértékű a lakosok helyhez való kötődése. Erős kötődés esetén javíthatja-e ez a lakosság cselekvési hajlandóságát, mennyire tesz nyitottá és innovatívvá egy közösséget? Természetesen figyelembe kell venni, hogy a lakóhelyhez való erős kötődés meglétében számos lehetőség rejlik, de önmagában kevés a lényeges gazdasági fejlődéshez; ahhoz más egyéb potenciálok kiaknázása is szükséges, mégis úgy vélem, hogy a lakóhelyhez való kötődések erőssége jelentős és megfontolandó vizsgálatok tárgyát képezheti egy program kidolgozása és megvalósítása során.

A magyar társadalom térbelisége, területi egyenlőtlenségek

Az 1989-1990-es rendszerváltás jelentősen befolyásolta a magyar társadalom településpolitikáját és térbeli elhelyezkedését. Megváltoztak a települések fejlesztését befolyásoló tényezők, a gyáripár funkcióvesztését követően a szolgáltatóipar gyorsan túlsúlyba került és a külföldi beruházók telephelyválasztása – elsősorban az infrastrukturális adottságok és a szakképzett munkaerő hiányában – eltért a 90-es évek előtti területekétől. A külföldi beruházók által támogatott régiók gyors fejlődésnek indultak, míg a funkciójukat veszített térségek leszakadása visszafordíthatatlanul elindult. A szocialista nehézipar hagyományos területein – Komló, Ózd, Miskolc-Diósgyőr, Salgótarján – elindult a lakosság elvándorlása és az ott élők tartós munkanélkülisége miatti elszegényesedés. Az eltérő fejlesztések következtében Magyarországon nagymértékben növekedtek a területi egyenlőtlenségek és tartósan lemaradó, foglalkoztatóval nem rendelkező térségek alakultak ki, jelentős hátrányba kerülve ezzel a centrumhelyzetű területekkel szemben. (Valuch 2015) „Ugyancsak a rendszerváltást követő két évtizedben bontakozott ki és erősödött fel a magyar társadalom vagyoni és etnikai alapú szegregálódása. A főváros egyes részein, és az ország foglalkoztatási szempontból hátrányos helyzetű területein – például Borsod vagy Szabolcs-Szatmár-Bereg, illetve az aprófalvas övezetekben mélyszegény övezetek és részben etnikai alapon gettósodó települések jöttek létre. Vannak tehát olyan társadalmi csoportok, és vannak olyan országrészek Magyarországon, amelyeket a gazdasági növekedés meg sem érintett, amelyek esetében a leszakadás tartóssá válása a legsúlyosabb probléma”. (Valuch 2015 68. o)

Az aprófalvak a magyar településhálózat leghátrányosabb helyzetű elemei. Hátrányos helyzetük nem csak méretükből fakad, hanem abból, hogy az elmúlt időszak településpolitikája funkció nélküli településnek tekintette őket. A rendszerváltást követően ma minden település önállóan gazdálkodhat, dönthet forrásai felhasználásáról. Új lehetőségeként jelent meg az aprófalvas települések életében az egyéni gazdálkodásra épülő mezőgazdasági formák újraéledése vagy az idegenforgalomra, a kulturális adottságokra épülő lehetőségek kiaknázása. Ezekkel azonban nem tud minden falu egyformán élni, így a megvalósításuk tekintetében lényeges eltérések lehetnek. (Bajmócy- Balogh 2002)

Az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről a korszakváltást jelentette a területi tervezésben. (Rechnitzer 2001) „A törvény meghatározza a területfejlesztés célját, miszerint az ország mindegyik térségének biztosítani kell a szociális piacgazdaság kiépítését, a fenntartható fejlődés feltételeit, az innovációk térbeli terjedését, a főváros és vidék közötti különbségek mérséklését, a térszerkezet harmonikus fejlődését, s a térségi identitás megtartását és erősítését”. (Rechnitzer 2001 6. o.) A törvény értelmében elvárt együttműködések azonban hiányosak voltak, finanszírozási- és szakemberhiány is jelentkezett, a fejlesztési támogatások elaprózódtak és ténylegesen érzékelhető fejlesztő hatás nem valósult meg. A regionális politika intézményrendszerének kereteit az Európai Unió regionális politikájának alapelvei és működési rendszere határozta meg. (Rechnitzer 2001) „A fejlesztési stratégiákban és a későbbi programokban már több eleme megjelenik a *posztmodern regionális politikáknak*, így az endogén források feltárása és aktivizálása, a szereplői körök kiszélesítése, azok együttműködése, a helyi kezdeményezések felkarolása, az innovációs környezet alakítása, a területi egységek versenyképességének fokozása”. (Rechnitzer 2001 8.o)

Az endogén forrásokra épülő fejlesztések jelentősége

A múlt század 70-es éveiben a regionális tervezésekben és a regionális fejlesztési politikában jellemzően az exogén megközelítések domináltak, melyek egyre inkább a kritikák kereszttüzebe kerültek. Az exogén stratégiák lényege, hogy a regionális fejlődés külső tényezőire, a külső fejlesztési impulzusokra összpontosítanak, amilyenek például a munkaerő és a tőke mobilitása, illetve a megfelelő infrastruktúra fejlesztése. (Maier – Tödtling 1996) Az 1980-as évek óta azonban az endogén fejlődés és a vegyes endogén-exogén megközelítések váltak egyre jelentősebbé, és a térrendezési politikában az olyan jellegű regionális stratégiák kaptak nagyobb szerepet, mint amilyen az endogén regionális fejlesztés koncepciója. Továbbá, annak is köszönhető a régió belső erőforrásait előtérbe helyező programok előretörése, hogy a csupán exogén - a nem regionális növekedési impulzusokon alapuló, a regionális adottságokat figyelmen kívül hagyó - fejlesztések nem feleltek meg teljes mértékben az előzetes várakozásoknak. (Maier – Tödtling 1996) Az endogén fejlődés és a vegyes endogén-exogén megközelítéseknek leginkább azokban a programokban van jelentősége, amelyek a vidékfejlesztésre koncentrálnak. (Hahne 1985, írja Bohne A.-Kochmann L. 2008) Az endogén koncepció célja, hogy növelje főleg a periférikus vidéki régiók gazdasági, kulturális és politikai önállóságát. Az endogén fejlesztési stratégiák további előnye az exogén stratégiákkal szemben, hogy jobban figyelembe veszik az adott régió igényeit és lehetőségeit, mivel a szereplők helyben döntenek a saját régiójuk fejlesztéséről. A helyi programok kidolgozása során a helyi gazdasági és szociálisan rászoruló célcsoportokat is könnyebben el lehet érni. Az endogén forrásokra épülő fejlesztések során sok esetben nem az a cél, hogy a lehető legtöbb munkahely jöjjön létre, hanem hogy a már meglévő munkahelyek minősége javuljon. Tehát, lényeges szempont a már meglévő vállalkozások modernizálása, a regionális erőforrások fejlesztése, kiaknázása. (Maier – Tödtling 1996)

1. táblázat. Az endogén és exogén stratégiák összehasonlítása

Endogén fejlesztési stratégiák	Exogén fejlesztési stratégiák
Meglévő vállalkozások modernizálása	Betelepedés támogatása
Regionális erőforrások fejlesztése (vállalkozókedv, tudás, képesítések stb.)	Külső erőforrások bevonása (tőke, technológia stb.)
Szektorokon átívelő Környezeti projekteket is bevon Régió belüli közlekedés feltárása	Az ipari szektorra koncentráll Régiók közti közlekedés feltárása
A termékek minősége és az innováció miatt versenyképes	Tőkeigényes, modern eljárások, alacsony munkaköltségek miatt versenyképes
Régiós érdekcsoportok széleskörű részvétele	Vállalkozásokra összpontosít

Forrás: Maier és Tödtling (1996) nyomán

Az endogén kifejezés azt jelenti, hogy valami belülről kiindulva fejlődik. Az endogén régiófejlesztés alatt tehát a régió olyan fejlődését értjük, mely elsősorban nem külső pénzügyi és személyi jellegű segítségen alapul, hanem a saját erőforrások mobilizálásán és olyan kezdeményezések megvalósításán, amelyek a régióból magából érkeznek. (Leser 1997, írja Borner 2005) Az endogén fejlődés folyamata egy „bottom up”, „alulról felfelé” irányuló folyamat, mely a helyi lakosság aktív részvételére és tevékenységére épülő cselekvést jelent. Hahne szerint az endogén fejlesztési stratégiák célja a regionális problémák megoldása a regionális potenciálok kihasználásával és a regionális sajátosságok figyelembevételével, mely előtérbe helyezi a szocio-kulturális hagyományokat és a lokális térségre jellemző természeti és ökológiai feltételeket. A megközelítés továbbá azt hangsúlyozza, hogy a helyben előállított termékeket/értékeket újra felhasználhassák a gazdaság helyi vagy regionális szintjén. Endogén regionális potenciálként határozható meg továbbá:

- a tőkepotenciál
- a munkapotenciál
- az infrastruktúra potenciál
- a területi- és környezeti potenciál
- a piaci potenciál
- a szocio-kulturális potenciál
- a döntési potenciál. (Hahne 1995, írja Bohne A.-Kochmann L. 2008)

A szerző véleménye szerint, ha az endogén erőforrások kiaknázása a cél a regionális fejlesztések során, a helyi közösség szerepe kiemelkedő jelentőséggel bír. Ezt a nézetet támasztja alá Terluin azon teóriája, melynek egyik eleme a közösségi vezetésű vidékfejlesztési megközelítés, mely a helyi szereplők önszorgító képességének megerősítésére összpontosít és lényeges eleme a helyi gazdaságfejlesztés kialakítása, valamint az alulról felfelé irányuló partnerség kiépítése. (Terluin 2003, írja Bohne A.-Kochmann L. 2008)

„A nemzetközi és a hazai tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az endogén forrásokra épülő fejlesztések hatására új impulzusok érhetik a célterületet”. (Káposzta 2014 409. o.) Ezen impulzusok hatására növekedés indulhat el az adott térség természeti, gazdasági és humán adottságait kihasználva, továbbá új gazdaságfejlesztési irányok fejlődhetnek ki, amelyek az endogén forrásokra épülve, de exogén forrásokkal kiegészítve érhetnek el növekedést. A fejlesztések eredményeként új munkahelyek jöhetnek létre, ezáltal növelhető a térségben élők

anyagi biztonsága, és csökkenthető az elvándorlás mértéke. Az endogén forrásokra épülő fejlesztések további előnye, hogy a közösségfejlesztés módszerével növelheti a lakossági részvételt, a közösségekben rejlő erőforrások kiaknázásával, bevonva az ott élőket a döntési folyamatokba is. A fejlesztések célja minden esetben a területi potenciálok, a helyi adottságok felismerése és aktivizálása. (Káposzta 2014) „A lokális potenciálok, mint endogén erőforrások roppant széles skálán mozognak”. (Káposzta 2014 409. o.) Ezek felismerése meghatározó a fejlesztések megtervezése során. Befolyásoló tényező minden esetben a tőkepotenciál, a szakképzett munkaerő, az infrastrukturális fejlettség, a térség földrajzi fekvése és természeti adottságai, a szociokulturális adottságok és a nemzetiségi összetétel, valamint a helyi döntési és intézményi rendszer. Ezen tényezők önmagukban is értelmezhetők, de jellemzően összefüggenek egymással. (Káposzta 2014) „A területi potenciálok összekapcsolódhatnak, közöttük kialakulhatnak egymásra épülések, olyan szövevények, amelyek újabb aktivizációs tereket nyithatnak meg és más, további endogén forrásokat alakíthatnak ki. Mindezek alapján összefoglalóan: a területi potenciál egy-egy térség endogén forrásainak összessége”. (Káposzta 2014 410. o.) Ennek értelmében a területi potenciálok egymás közötti kapcsolatainak köszönhetően, az exogén forrásokkal kiegészítve erősödnek meg és képesek egy térség fejlődését segíteni. (Káposzta 2014)

A lokális identitás, mint endogén fejlesztési potenciál

A lokális identitás koncepciója az 1960-as években esik a társadalomtudomány és a földrajztudomány vizsgálódása alá. Az évek során különböző elképzelések születtek, különféle fogalmak lettek használatosak a szakirodalomban. 1965-ben megjelent egy tanulmány, melyben Treinen „szimbolikus helyhez kötöttségről” (*symbolische Ortsbezogenheit*)¹ beszélt. A 70-es években jelentkeztek a lokális és a regionális identitás fogalmi. A 80-as években „haza” (Heimat), a „hazatudat” a hazához való kötöttség fogalmi kísérték a kutatásokat.

A szakirodalomban nem a lokális identitásról szól a diskurzus, hanem gyakran a térhez kötődő identitásról. Ebben az esetben a városok bizonyos jellegzetes ismertetőjegyei - pl. a városépítészeti struktúra - segítik az identifikációt. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a lakosok automatikusan azonosulnak is ezekkel a jegyekkel vagy a várossal. Göschel szerint *nem lokális identitásról, hanem lokális azonosulásról beszélhetünk.* (Göschel 1987, írja Borner 2005) Ezalatt azt a kapcsolatot érti, amellyel az egyén kötődik egy bizonyos helységhez.

Esser arra keresi a választ, hogy hogyan jön létre a lokális identitás, illetve identifikáció. Szerinte az azonosulás azt jelenti, hogy az egyén döntést hoz egy bizonyos tárgyval való azonosulásáról, jelen esetben a lakhelyükről. Az egyének akkor vállalják ezt az identifikációt, ha nincs más választásuk (pl. nem tudnának elköltözni), vagy a helyet, ahol élnek hasznosnak értékelik. Azaz, a személy a territóriummal akkor azonosul, ha számára az a hely hasznos, illetőleg funkcionálisan is megfelelő a hely, ahol él, és azt többnyire pozitívan értékeli. A lokális identitás kialakulásának feltétele az egyén lokális integrációja; ez azt jelenti, hogy az egyén a terület szociális rendszerébe integrálódott. Ebben az esetben a lokális integráció három fontos tényezőtől függ: az asszociációs időtől/időtartamtól, a

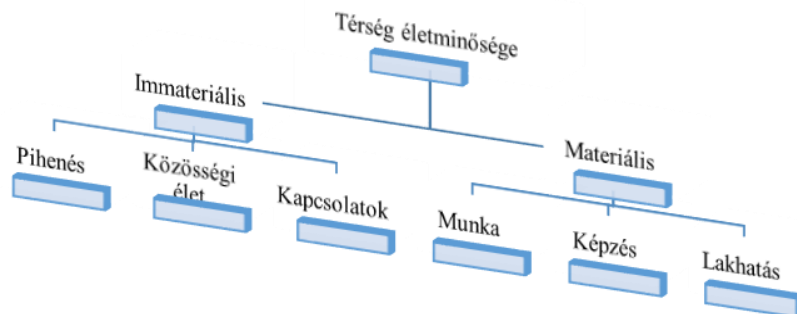
¹ A lokális identitást meghatározó fogalmakat kiemelés céljából használok a tanulmányon belül kurzív betűtípussal jelölve

funkcionalitástól és a hely reputációjától. Esser az *asszociációs idő* alatt azt érti, hogy az egyén mióta lakik az adott helyen. Minél régebb óta él azon a területen, annál több élménye van. Minél több élménye van, annál jobban kötődik és identifikálódik a térrel. A *funkcionalitás* a társadalmi kapcsolatokat jelenti, minél több van, annál beágyazottabb. Ezek a szociális kapcsolatokat a szomszédsági viszonyok, a baráti-és rokonni kapcsolatok és az egyesületek, klubok jelenthetik. Úgy véli, hogy minél több szociális kapcsolata van egy személynek, annál erősebben integrálódik a térbe és annál inkább identifikálódik azzal. A *reputáció* azt jelenti, hogy mennyire értékes számára a hely, hogyan tekint rá, a térség vagy egy területi csoport megítélése, vagy hírneve járul hozzá a lokális identitás, illetve a lokális identifikáció kialakulásához. Itt persze még vannak differenciálási lehetőségek, hiszen az egyén kora, társadalmi státusza, lakókörnyezetének minősége is befolyásolja ezeket a kategóriákat. Minél idősebb például egy személy, annál hosszabb ideje élhet az adott helyen, ebből kifolyólag sokkal inkább tud vele azonosulni. Úgy is megfogalmazhatjuk, hogy minél szebbnek ábrázolja a lakókörnyezetét, annál értékesebbnek tartja, ezért annál inkább tud vele azonosulni. (Esser 1987, írja Borner 2005)

Schmied a *helyhez való kötődést, illetve lokális identitást az egyén életteréhez való viszonyulásból vezeti le.* Ebben nagy szerepet játszik az egyén szubjektív életminősége, ami az életszínvonalnál tágabb fogalom, hiszen magában foglalja a jövedelmen és a fogyasztáson kívül a közérzetet befolyásoló egyéb tényezőket is. Ilyen lehet a környezet kulturáltsága, vagy a műveltség. Az objektív életminőség visszatükröződik a munkán, a lakáson, a képzettségen, a pihenéssel eltöltött időn és a közösségi életen keresztül. A kutatásaikban azt találták, hogy a következő faktorok befolyásolják a helyhez való kötődés erősségét:

1. Társadalmi kapcsolatok (a lakosok lakóhelyén kialakult társadalmi kapcsolatai)
2. A környezet, amelyben él (természet, táj, valamint a saját lakóháza)
3. Lényeges szerepet játszik a lakástulajdon
4. A lakosság életkora és a lakóhelyen eltöltött időtartam

1. ábra. A térség életminőségének összetevői

Forrás: Schmied (1987), saját szerkesztés

A tartós szociális kapcsolatok a kellő idő eltelte után alakulnak ki és válhatnak tartóssá. Mindemellett, ha megfelelő közösségi élet alakul ki, ha a lakosság nem szenved munkaerőhiányban, kellő munka adódik, akkor a lakosság nem kényszerül elvándorlásra. Vagyis abban, hogy az emberek egy helyben maradnak, az adott helyhez kötődnek, *materiális (munka, képzés, lakhatás) és immateriális (pihenés, közösségi élet, kapcsolatok) okokra is visszavezethető.* (Schmied 1987, írja Borner 2005) Az 1. számú ábrán látható, hogy ezek együttese határozza meg egy térség életminőségét, ami kihat a helyi kötődésre is.

A *lokális identitás, mint endogén fejlesztési potenciál* is gyakran megtalálható a szakirodalomban. Számos tanulmány szól arról, hogy az erős helyhez való kötődés hajtóerő lehet a vidék fejlesztésében. Schmied kiemeli, hogy az erősen kötődő város- vagy falukák inkább készek arra, hogy anyagi előnyökről lemondjanak annak érdekében, hogy a lakóhelyükön maradhassanak. A helyhez való kötődés mértékétől függően lehet aktív és nagyobb elköteleződés, közöny és passzivitás, elvándorlás. *Az erős lokális identitás egy endogén fejlesztési potenciál, hiszen az erősen kifejezett lokális identitás a lakosság cselekvési hajlandóságát javíthatja.* A helyhez való kötődés emeli az életminőség értékelését, a felelősségérzetet, az elkötelezettség érzését a lakosokban. A gyakorlatban ez nagyobb aktivitást jelent, egymás segítségét, a helyi gazdaságok támogatását, közös rendezvényeket. A fiatalok kötődése az elvándorlási hajlandóság mértékében is kimutatható. Az erős helyi kötődés egy további endogén potenciálja a fiatal és képzett emberek kis településökhöz való kötődéséből fakad és ezáltal az ő elvándorlásuk és az ott élő lakosság demográfiai elöregedése ellen hat. Ez tehát azt jelenti, hogy azok a fiatalok, akik kötődnek a lakhelyükhöz a felsőoktatási tanulmányaik vagy szakképzésük letelte után inkább készek visszatérni a városukba és ott felépíteni az egzisztenciájukat. (Schmied 1987, írja Borner 2005) A lokális identitás azonban csak akkor jelenthet endogén fejlesztési potenciált, ha nyitott a változásokra és innovatív. A társadalmi kizárás, idegenellenesség nem járul hozzá egy település fejlődéséhez. Ugyanakkor tegyük hozzá, hogy az erős lokális identitás, egy nyitott közösség sem gyógyír mindenre, hiszen, ha nincs gazdasági alap, ezt nem tudja helyettesíteni, csak a már meglévő struktúrákra tud jótékony módon hatni.

2. ábra. Potenciálfaktorok

Forrás: Niedermeyer (2000), saját szerkesztés

Niedermeier szerint az endogén fejlesztési potenciálok a természeti tér, a gazdasági tér, az élettér és a politika területein találhatók. Ezek kihatnak a régióra, mint termékre és meghatározzák annak fejlődését. E megközelítés szerint Niedermeier integrálja a lokális lakó- és élettérre vonatkozó szociális és minőségi faktorokat. Eszerint az élettér területén nem csak a munkaerőpotenciál, vagyis például a képzett munkavállalók megléte, illetve azok mobilitása játszik szerepet. Ez a terület magában foglalja például a lakosság közösségi potenciálját is, ami a lakosok összetartását és lokális identitását is jelenti. (Niedermeier 2000, írja Borner 2005)

Összegzés

Az eltérő fejlettségű területek felzárkóztatása nemcsak hazánkban, hanem az Európai Unió legtöbb tagországában jelen lévő probléma. Az Európai Unió regionális politikájának alapelvei hatására a területi egyenlőtlenségek felszámolásának fő eszköze közé tartozik az endogén források feltárása, illetve az alulról induló endogén fejlesztési forrásokra épülő helyi gazdaságfejlesztési programok kidolgozása és megvalósítása. Egyre nagyobb hangsúllyal jelennek meg továbbá a lokális erőforrásokra, a helyi kultúrára, a helyi adottságokra épülő stratégiák és kezdeményezések. Nézetem szerint a lokális identitás jelentősége manapság egyre fontosabbá válik, felismerve a helyi közösségekben rejlő gazdasági potenciálok szerepét. A lokális identitás, mint endogén potenciál önmagában természetesen nem elegendő egy térség gazdasági és szociális helyzetének javítására, hiszen a területi potenciálok összekapcsolására, a szektorok közötti összefogásra van szükség, így a szinergiák révén segíthető elő a térségek hátrányos helyzetből való kitorése. Mégis úgy gondolom, a mai globalizálódó, hektikus világunkban nagy szükség van a közösségi összetartozást elősegítő, a szolidaritást erősítő programok kidolgozására. A lokális potenciálok széles skálán mozognak, ahogy az a tanulmány előző fejezeteiben olvasható is, különböző szerzők, különböző elemeket sorolnak közéjük, ezek közül csak egy a lokális identitás. Véleményem szerint azonban érdemes fontolóra venni a fejlesztési stratégiák kidolgozása során a helyi identitás erősségét is, hiszen az elvándorlás és a lakosság cserélődése miatt gyengülőben vannak a lokális közösségek, amelyek nem kedveznek a helyi aktivitásra épülő programoknak.

Források

Bajmóczy, P., Balogh, A. (2002). Aprófalvas településeink differenciálódási folyamatai. *Földrajzi Értesítő*, 51(3-4), 385-405.
http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE2002/FE20023-4_385-405.pdf

Bajmóczy, Z. (2011). *Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe*. Szeged: JATEPress
<http://www.eco.u-szeged.hu/kutatas-tudomany/tudomanyos-kozlemenyek/bevezetes-helyi>

Bánlaky, P. (2005). *Tér-társadalom-kultúra*. in: Török, J. (szerk.), *A helyi társadalom, mint kultúrák közvetítő közeg* (pp. 42-49). Szeged: Csongrád Megyei Közművelődési tanácsadó Központ <https://docplayer.hu/19500914-Ter-tarsadalom-kultura.html>

Bohne, A., Kochmann, L. (2008). *Ökonomische Umweltbewertung und endogene Entwicklung peripherer Regionen – Synthese einer Methodik und einer Theorie*.

Working Paper No. 70. Universität Leipzig https://www.wifa.uni-leipzig.de/fileadmin/user_upload/AP/UL-WiFa_AP70_Bohne_Kochmann.pdf

Borner, A. (2005). Diplomarbeit. *Lokale Identität als endogenes Entwicklungspotential ostdeutscher Kleinstädte. Das Beispiel Luckau*. Technische Universität Dresden, Fakultät für Forst-, Geo- und Hydrowissenschaften Institut für Geographie, Lehrstuhl für Allgemeine Wirtschafts- und Sozialgeographie Prof. Dr. Winfried Killisch. <http://www.albertspeerstiftung.de>

Csoba, J. és mtsai. (2007). *Szociális gazdaság kézikönyv*. http://www.szocialisgazdasag.hu/uploads/pdf/szoc_gazd_kezikonyv.pdf

Csurgó, B. (2013): *Vidéken lakni és vidéken élni*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Szociológiai Intézet. Budapest: Argumentum Kiadó

Csurgó, B., Szatmári, A. (2014). Vidéki kultúra, helyi közösség és lokális identitás. *Metszetek*, 3 (3.), 33-51. http://real.mtak.hu/18763/7/201403_03_csurgo_szatmari_0-1.pdf

Düll, A. (2009). *A környezetpszichológia alapkérdései. Helyek, tárgyak, viselkedés*. Budapest: L'Harmattan

Esser, H. (1987). Lokale Identifikation im Ruhrgebiet. Zur allgemeinen Erklärung einer speziellen Angelegenheit. *Informationen zur Raumentwicklung*. 1987 (3.), 109-118.

Göschel, A. (1987). Lokale Identität: Hypothesen und Befunde über Stadtteilbindungen in Großstädten. *Informationen zur Raumentwicklung*. 1987 (3.), 91-107.

Hahne, U. (1985). *Regionalentwicklung durch Aktivierung intraregionaler Potentiale. Zu den Chancen „endogener“ Entwicklungsstrategien*. München

Juhász, G. (2006). *Társadalmi és munkaerőpiaci érdekek-civil szerepek*. Győr: PALATIA Nyomda

Juhász, G. (2013). A szociális gazdaság szerepe és jelentősége a helyi társadalom és gazdaság fejlesztésében, illetve a térségi-területi felzárkózásban. *Szociális szemle* 6 (1-2.) 20-27. http://old.szocialismunka.btk.pte.hu/files/tiny_mce/SzSz2013_20-27.pdf

Juhász G. (2019). Szociális gazdaság és civil szektor. *Humán innovációs szemle* 10 (1.). http://humanexchange.hu/site/uploads/HISZ_2019.pdf

Káposzta, J. (2014). Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései. *Gazdálkodás*, (58) 5, 399-412. <http://abi.gtk.szie.hu/sites/default/files/upload/page/18.pdf>

Ladányi, J. (2012). *Leselejtettek*. Budapest: L'Harmattan

- Leser, H., (1997). *Wörterbuch Allgemeine Geographie*. München: Braunschweig
- Maier, G., Tödtling, F. (1996). *Regional- und Stadtökonomik 2. Regionalentwicklung und Regionalpolitik*. Wien: SpringerWienNewYork.
- Niedermeyer, M. (2000). Kleinstadtentwicklung. *Würzburger Geographische Arbeiten*, Heft 93.
- Pálné Kovács, I. (2019). A magyar önkormányzatok korlátai a helyi gazdaságfejlesztésben. *Tér és Társadalom*, 33(2), 3-19.
<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/3088/5202>
- Perczel, K. (1989). A magyarországi regionális tervezés történetéhez. *Tér és társadalom*, 3 (3.), 80-105.
<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/142/284>
- Rechnitzer, J. (1997). Jegyzetek a területi tervezés új, régi kihívásaihoz. *Tér és Társadalom*, 11 (3), 57-65.
<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/427/854>
- Rechnitzer, J. (2001). A halogatott racionalizáció, mint a területi politika sajátossága az átmenetben. *Tér és Társadalom*, 15 (2), 3-24.
<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/801/1599>
- Schmied, W. (1987). Ortsverbundenheit – eine Triebkraft für die Entwicklung ländlicher Räume. *Informationen zur Raumentwicklung*. 1987 (3), 131-139.
- Swinburn, G., Goga, S., Murphy, F. (2004). A helyi gazdaságfejlesztés kézikönyve.
<http://documents1.worldbank.org/curated/en/211891468140975725/pdf/337690HUNGARIAN0led1primer01PUBLIC1.pdf>
- Thoss, R. (1984). Potentialfaktoren als chance selbstverantworteter Entwicklung der Regionen. *Informationen zur Raumentwicklung*. 1984 (1-2), 21-27.
- Terluin, I.J. (2003). Differences in economic development in rural regions of advanced countries: An overview and critical analysis of theories. *Journal of Rural Studies*, 19 (3), 327-344.
- Treinen, H. (1965). Symbolische Ortsbezogenheit. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*. 1965 (17.), 73-97 és 254-297.
- Valuch, T. (2015). *A jelenkori magyar társadalom*. Budapest: Osiris Kiadó
- Vercseg, I. (2011). *Közösség és részvétel. A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete*. Budapest: Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület
- Virág, T. (2010). *Kirekesztve*. Budapest: Akadémia Kiadó

THE IMPORTANCE OF LOCAL IDENTITY IN ENDOGENOUS REGION DEVELOPMENT

ADRIENN PÁNCSTY

In this paper I will explore endogenous sources of innovation and local identity as one of its defining elements. The concept of local identity has been researched by geography and social sciences since the 1960s. Local identity as a potential area of endogenous development is often discussed in literature on the topic. Most of these emphasize that deep patriotism can be a driving force in regional development since strong local identity can enhance the participation of residents. (Schmied 1987 cited Borner 2005).

Endogenous development strategies can be effective in eliminating the shortcomings of regional development policy. As opposed to exogenous development strategies they take into account the needs and capacities of the region, since decisions on the development of the region are made locally. (Maier – Tödting 1996 cited Borner 2005). Regional inequalities can be tackled successfully with local economy development, as necessary measures are taken locally. „Local economy development means conscious intervention in processes of local economy with the aim of improving living conditions for local communities.” (Bajmóczy 2011, p. 13.)

Keywords: endogenous sources, local identity, regional inequalities, local economy development